

CISNAĆ (105) *vb impf i pf*

impf (84), *pf* (21) [w znac. 3.].

Przed *n miękkim* -ś- (23), -f- (6).

inf *cisnąć* (28), *cisnuć* (1) *LibLeg.* ◇ *praes i fut 1 sg* *cisnę* (10). ◇ *2 sg* *ciśniesz* (1). ◇ *3 sg* *ciśnie* (25). ◇ *3 pl* *cisną* (10). ◇ *praet 3 sg m* *cisnął* (8). *f* *cisnęła* (2). *n* *cisnęło* (1). ◇ *3 pl m pers* *cisnęli* (2). ◇ *fut 2 sg m* *cisnąć będziesz* (1). ◇ *3 sg f* *będzie cisnęła* (1). ◇ *1 pl m pers* *cisnąć będziemy* (1). ◇ *imp 2 sg* *ciśni* (2). ◇ *3 sg* *niechaj ciśnie* (1). ◇ *con 2 sg m* *byś cisnął* (1). ◇ *3 sg m* *by cisnął* (1). *n* *by cisnęło* (2). ◇ *3 pl m pers* *by cisnęli* (2). ◇ *con praet 3 sg m* *był by cisnął* (1). ◇ *part praes act* *cisnąć* (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w.*

1. *Wywierać nacisk fizyczny; przyciskać, przygniatać, zgniatać; premere* *Mącz, Calep, Cn; arctare* *Mącz, Cn; coarctare, pressare* *Mącz* (24) : *Arcto, Ciñę/ Potłoczam. Mącz* 15a; *Vomica est pressare parce, Po máłu ciśni/ purchawkác. Mącz* 320d, 15a, 320c, d; *Calep* 846b; *GrabowSet* M3v.

cisnąć kogo, co (3): *Mącz* 63a; *żebym przy mężu onym swoim leżála/ A bárzo ciñnąć ziemi/ żebym go nie dáła. GórnTroas* 44. *Cf cisnąć co ku czemu.*

cisnąć co ku czemu (1): *Okręty pod mur przyźły/ Archimedes instrumentámi [...], iedny z muru ciñnąć ku dołu zátapiał GrzepGeom* B.

cisnąć czym (1): *Premere praelo Práflą ciñnąć. Mącz* 320c.

Szereg: »przec a cisnąć« (1): *Condyloma, Niemoc nieyáka gdy z zádku wychodzi żylá/ álbo pęchirzyk prac á cyñnąć yelito w posłádku. Mącz* 63a.

W przen [kogo, co] (4) : *A wierę więc wielkie mienie Mufi ciñnąć y zbáwienie RejRozpr* D3.

cisnąć komu (1): *Abowiem [...] náturá náłzá nigdy nam tego nie dopuści/ á wśzytko nam głowę ciñnie/ ábychmy w ziemię pátrzyli RejAp* 5v.

cisnąć ku czemu (1): *Acz y tym wždy iuż nie ták dziw/ kthore bárzo á częłto mroz á niewola ku ziemi ciñnie RejZwierc* 267.

cisnąć w co (1): *Stánął mi grzech nád głową/ y ciśnie mię w ziemię KochPs* 55.

a. *Uwierać; urgere* *Mącz, Cn* (4) : *RejZwierc* 104v; *Calceus urget, Trzewik ciśnie. Mącz* 508c.

Przysłowie: *A nikt niezwie kiedy piñnie Kázdegoć znas trzewik ciñnie RejRozpr* E4.

W przen (1) : *mácamy gđzie miękcéy w rzeczy/ A ono wśzędý ciśnie KochTr* 3.

b. *Popychać, napierać; niti* *Calag; retrudere* *Calep* (4) : *Ifch thu na rynku panyey Marufchey kofchewnye Myefchek zyelony yeduabny czifnacz polyenyey przy wozye vrznela LibMal* 1545/107; *Calep* 921a.

cisnąć kogo (1): *Y rzekł vczniom swym áby miał łódkę po gotowiu dla rzełze/ áby go nie ciñnęli. WujNT* Mar 3/9.

cisnąć kim (1): *Przec łóba. Ciñnąć łóba. Niti in adversum. Calag* 438b.

c. *Drukować i wydawać [co]* (1) :

Zwrot: »cisnąć księgi« (1): *Premere librum, Ciñnąć xięgi/ to yelł obierác fie s niemi. Mącz* 320c.

2. *Wywierać nacisk psychiczny* (60) :

a. *Przymuszać, namawiać, pobudzać do czegoś; urgere* *Mącz, Calep; premere* *Mącz, Cn; agere, coactare, detrudere, extimulare, instare, persequi, sollicitare, vadari* *Mącz; adducere, opprimere* *Cn* (35) :

cisnąć kogo, co [w tym: *kogo, co do czego* (2), *kogo, co k(u) czemu* (9), *kogo, co czym do czego* (5), *kogo, co czym ze zdaniem dopełnieniowym* (2), *kogo, co ze zdaniem dopełnieniowym* (7)] (29): *RejPs* 100v; *KromRozm III* P3; *Diar* 47, 60, 89; *DiarDop* 99 [2 r.], 105; *Mącz* 136a, 234a, 243c, 320c, 386a (10); Zás ktore namiętności cíną/ tych iákoby do śwych vczynekow przywiązane trzymáią. *ModrzBaz* 67; *SkarJedn* 197; *NiemObr* 94; *ArtKanc* P18v; *GórnRozm* K4; *WujNT* 827; *SarnStat* 218. Cf *cisnąć kogo na co*; *kogo pod co*; *kogo w co*.

cisnąć kogo na co (2): y fkaże mu (práwo) przyięę (cínąć) go ná przyięę [et tulerit in co iuramentum, ad adiurandum cum] *BudBib* 3.Reg 8/31. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

cisnąć kogo pod co (1): á innym Pátryárchom ktore pod swoię moc cíną/ krzywdá fię nie działá. *SkarJedn* 193.

cisnąć kogo w co (1): jeśliby je kto cisnąć chciał w nie będą umieć zachować się w tym jako Polakom przystoi. *Diar* 62.

cisnąć do czego (10): i my nie wąpimy jako w dobrotliwem a nam miłościwem Panu, iż do tego nikogoj zwierzchnością swą cisnąć nie będziesz. *Diar* 89; *DiarDop* 99, 105; *Oczko* 1v; *NiemObr* 95; á do zbrodni żeby go vbośtwo nie cínęło. *GórnRozm* K4; *WujNT* 827; *SarnStat* 218. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

cisnąć k(u) czemu (14): *LibLeg* 8/133v; *KromRozm III* P3; *Diar* 60; *DiarDop* 105; Re necessaria nulla coacti, Zadna ich rzecz k temu nie cínęła. *Mącz* 243c, 234a, 320c, 399c, 416a, 466d; *ArtKanc* P18v. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

cisnąć czym [w tym: *czym k(u) czemu* (1), *czym ze zdaniem dopełnieniowym* (1)] (6): Ayezlyby kxyuze [!] yego myłószc chczyal t. m. ku themv czyślnucz wolyu abo namawamy śwymy yednak t. m. tego czynycz nyeracz *LibLeg* 8/133v; *Diar* 89; *DiarDop* 99 [2 r.]. Cf *Zwrot*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: *k temu* (3), *do tego* (2), *na to* (1); *aby* (9), *iż* (1)] (10): *RejPs* 100v; *Diar* 47; *DiarDop* 99, 104; Instabant ut darem, Wiedli mie/ cínęli mie ná to ábych ym dał. *Mącz* 418d, 136a, 386a, 418d, 476a; *SkarJedn* 197.

Zwrot: »cisnąć (gwałtem) mocą« [szyk zmienny] (2): *DiarDop* 104; mocą ie do tego cínąć/ áby báłwochwálftwá/ iáko on mowił zdiśieyszymi Heretykámi/ przeťáli/ á obrázy wyrzucáli. *SkarJedn* 197.

Szeregi: »nucić, cisnąć« (1): ale nas jeszcze nuć, cisną dekretały a mandaty WKM abyśmy milczeli. *DiarDop* 99.

»nie cisnąć ani pociągać« (1): Niechayże nas tedy. X. K. do żadnych wykłádow/ y wywodow ludzkich nie císnie/ áni pociąga. *NiemObr* 95.

»cisnąć, (i) przymuszać« (1): *Mącz* 508c; *Calep* 1142b; Czyli nas Pan Bog císnie y przymufza do niepodobnych rzeczy? *WujNT* 827.

b. *Dokuczać, prześladować, dręczyć; persequi* *Mącz* (25) : Záłości zewfząd cíną *GrabowSet* I2.

cisnąć kogo, co (24): *HistJóz* C3v; *RejRozpr* H2; á (profilu) żeby zdięli fnich iárzmo Greckie/ bo widzieli że w niewolą podbijáli á cínęli [quod in servitute premerent] kroleśtwo Ifráelkie. *Leop* 1.Mach 8/18; *BibRadz* I 113d marg, 2.Cor 11/28; *Mącz* 385d; *CzechRozm* 226; *KochTr* 24; Dość nas

ćifnęło Tyráńkié karánié *ZawJeft* 18; *ActReg* 51; Ciśnie mnie boiaźń/ y zeymuie trwogá *GrabowSet* S3, Dv, K2; *RybGęśli* B4; *GosłCast* 19; *SzarzRyt* A4v. *Cf cisnąć kogo, co czym.*

cisnąć kogo, co czym (8): *Diar* 47, 48; *LubPs* ff3; *Mącz* 385d; *KuczbKat* 395, 425; *BudBib Ex* 3/9; áni też iná Myńcá żadną z innych Pańftw náłznych Korony cífnąc nie będziem. *SarnStat* 409.

3. Rzucić; strzelić; contendere, intorquere, petere, torquere, vibrare *Mącz*; *iacere Calag, Cn; iactare, iactitare Cn* (21) : *Contendere* item, Cífnąc ítrzelić. *Mącz* 444b.

cisnąć co komu (1): Oítátek prędzey lię rozlázło, Níż gdybyś głodnym mrowkom główkę máku cífnął. *CiekPotr* 32.

cisnąć co na kogo (1): Gdy ten gárniec będzielz chćiał cífnąć [!] ná idące ku ízturmu/ zápal pierwey ony kóńce knotow *BielSpr* 74v.

cisnąć przeciw komu (1): *Telum in aliquem intorquere*, Cífnąc przeciw komu. *Mącz* 459c.

cisnąć na kogo, na co [*w tym: czym na kogo, na co* (3)] (7): *BielKron* 432v; *Telum vibrare in hostem*, *Cisnąć/ ítrzelić ná nieprzyacielá. Mącz* 492d; *RejZwierc* 75; *SkarŻyw* 98 [2 r.]; *Phil* O4. *Cf cisnąć co na kogo.*

cisnąć czym (12): *BibRadz* 1.Reg 18/11; *BielKron* 65v, 265, 432v, 452; *Mącz* 225b, 295b, 459a; Tákże też y pies [...] czymkolwiek nań císniesz to będzie káfał. *RejZwierc* 75; *BielSpr* 13v; *SkarŻyw* 98. *Cf cisnąć czym ku czemu.*

cisnąć czym ku czemu (1): áż gdy było blińko Naklá/ młódzieniec cífnął iabłkiem ku zamkowi *BielKron* 352v.

W charakterystycznych połączeniach: cisnąć kamieniem (3), *rohatyną, strzałą.*

Zwrot: »cisnąć z proce« = iacere funda Calag (2): Cífnął Dawid s proce kámieniem *BielKron* 65v; *Calag* 421b.

W przen [co] (1) : A zá morze krwáwé cífnął boie. *KochPs* 112.

Synonimy: 1. przecć, tłoczyć; 2. ciężycć, dokuczacć, gnębicć, namawiacć, nucić, pobudzacć, pociągacć, poduszczacć, przenaśladowacć, przesładowacć, przymuszacć, przypiekać, przypierać, trapić; 3. mieść, rzucić, strzelić.

Formacje pochodne: cf CISKAĆ.

Cf CISŁY, CISNAĆY, CIŚNIENIE, CIŚNIONY